

Literatuur

- BRAAKSMA, S. (1958): Over de verspreiding van het Visdiefje (*Sterna hirundo hirundo*) als broedvogel. Het Vogeljaar 6, p. 27.
- LEBRET, T. (1957): De Avifauna van enige Zeeuwse oeverlandenschappen in het heden en in de nabije toekomst. Zeeuws Tijdschrift 7, no. 1, p. 2—10.
- STREEFKERK, C. J. (1957): Zeeuwse Waders. DLN. 60.
- MAEBE, J. en H. v. D. VLOET (1956): De Avifauna van het Verdrongen Land van Saeftinge. De Giervalk, 1956, p. 151—190.
- SUETENS, W., J. VAN DEN STEEN, J. P. VAN DE WEGHE, H. WILLE: „De Avifauna van de Braakman” (te publiceren in Limosa).
- VLEUGEL, D. A., J. A. M. WARREN en G. F. WILMINK (1948): Avifauna van Zuid-Beveland. Ardea 36.
- VLEUGEL, D. A. (1948): Enkele waarnemingen over „vorstvlucht” en „randtrek” in het Sloe-Schengengebied tijdens de winters van 1935/1936 en 1936/1937. Ardea 36.

Over het bepalen van de verhouding van adulte en juveniele Brandganzen (*Branta leucopsis*) in het veld

door

M. F. MÖRZER BRUIJNS

Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van het Natuurbehoud

(Mededeling no. 87)

(met plaat 1 en 2)

(With summary: *Age group ratio counts of barnacle geese in the field in the Netherlands*)

Het bepalen van het percentage jonge, meest eerste-jaars, vogels in een groep is een hulpmiddel om meer te weten te komen omtrent de opbouw in leeftijdsklassen van een populatie.

Dit percentage geeft in bepaalde gevallen uitsluitsel omtrent de broedresultaten van de afgelopen zomer. Bij ganzen en zwanen kunnen ook door tellingen in het veld de percentages worden bepaald, omdat bij deze soorten het familieverband zo lang blijft bestaan en de oude en jonge vogels in het veld meest goed zijn te onderscheiden. Dat is onderzocht bij Kolganzen (*Anser albifrons*), o.a. door LEBRET (1948, 1956) en BOYD (1952, 1953) en bij Rotganzen (*Branta bernicla*), vgl. BURTON (1957, 1958) en BOYD (1958).

De „Wildfowl Trust” te Slimbridge (Engeland) verricht dergelijke tellingen eveneens bij overwinterende Brandganzen (*Branta leucopsis*) in Groot-Brittannië en verzocht medewerking voor het seizoen 1959-1960 in aangrenzende landen. Men verwachtte in de afgelopen winter in Groot-Brittannië en Ierland, waar vermoedelijk voornamelijk Brandganzen overwinteren uit Groenland, een laag percentage eerstejaars vogels, omdat de weersomstandigheden in de broedtijd gedurende het seizoen van 1959 zeer ongunstig waren geweest. Deze verwachting is inderdaad uitgekomen. BOYD vermeldt een percentage van 14 %. Het zou interessant zijn deze gegevens te kunnen

vergelijken met de broedresultaten van de populaties Brandganzen van Spitsbergen en Nova Zembla etc., die waarschijnlijk de hoofdmacht uitmaken van de troepen, die doorgaans in Denemarken, Noordwest Duitsland en in Nederland overwinteren.

Het R.I.V.O.N. nam op zich om in combinatie met de hier te lande reeds enige jaren verrichte routinetellingen van Brandganzen eveneens, waar mogelijk, het percentage eerstejaars vogels te bepalen.

Niet alle uit de literatuur bekende verschillen tussen adulte en juveniele vogels zijn bruikbaar als veldkenmerk, op grond waarvan betrouwbare tellingen kunnen worden verricht.

Het onderscheid tussen adult en juveniel is gemakkelijk te zien, wanneer men de vogels dichtbij heeft. De beschrijvingen, in de literatuur gegeven (HARTERT 1912-1938, VAN OORT 1928, EYCKMAN e.a. 1937-1949, WITHERBY 1952), zijn dan duidelijk genoeg. De voornaamste verschillen zijn:

1. De zwarte delen van kop, hals, etc. van de adulte vogels zijn bij juveniele vogels donker-grauw-bruin.
2. Het wit van de kop is meer vuil-wit bij de juveniele vogels, de begrenzing minder scherp.
3. De donkere band tussen snavel en oog is bij de jonge vogel niet zwart, zoals bij de oude vogels, maar bruin-zwart en met wit gemengd.
4. De bovenzijde is bij de juveniele dieren grijzer dan bij adulte met donkere grauw-bruine randen aan de veren in plaats van zwarte.
5. De middelste en grote vleugeldekveren zijn bij de adulte vogels grijs, met aan het einde een brede zwarte band met een smalle opvallend witte zoom. Bij de jonge vogels is het grijs ongeveer gelijk van tint, de donkere band is bruin-zwart en wellicht wat vager, terwijl de smalle eindzoom niet helder wit is, maar grijs-bruin.
6. De veren aan de zijde van het lichaam zijn bij de jonge vogels lichter grijs dan bij de adulte dieren. Deze hebben aan de donkergrijze veren evenwel brede witte eindzomen. De oude vogels hebben daardoor „gestreepte” flanken. Bij de jonge vogels is deze streping niet aanwezig of minder uitgesproken.
7. De dijen zijn bij jonge dieren lichtgrijs, bij de oude vogels bijna zwart.

De twee foto's geven een adult ♂ en een juveniel ♂ Brandgans, beide decembervogels uit de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam. Hierop zijn alle verschillen goed te onderscheiden, behalve dat van de dijen.

Helaas bleken de meeste verschillen, hoe duidelijk ook van dichtbij, zo gering, dat zij weinig of geen houvast bieden op groter afstand. Dat was bij waarnemingen in het veld al wel gebleken. Het werd bevestigd door proefwaarnemingen met opgezette vogels in de tuin van Artis.

Tabel I.

Datum	Localiteit	Grootte troep	Afstand	Aantal geteld	Ad.	juv.	% juv.	Waarnemer
9 jan.	Joure (Fr.)	—	in hand	21	12	9	40%	STRAATSMA
21 jan.	Sondel (Fr.)	800	100/200 m	—	—	—	30%—50%	VOOUS + MÖRZER BRUIJNS
4 febr.	Braakman (Z.)	11	100/200 m	11	10	1	10%	MÖRZER BRUIJNS
18 febr.	Joure (Fr.)	plm. 60	in hand	25	17	8	30%	STRAATSMA
24 febr.	Oostdongeradeel (Fr.)	6000	200 m	46	35	11	24%	A. TIMMERMAN
1 mrt.	Pr. Margrietsluizen (Gem. Lemsterland)	300	plm. 300 m	—	—	—	20%—30%	A. TIMMERMAN
13 mrt.	Willemstad (N.B.)	1500	plm. 300 m	78	65	13	17%	MÖRZER BRUIJNS
26 mrt.	Lemsterland (Fr.)	2000	300/600 m	210	149	61	29%	MÖRZER BRUIJNS

Het beste veldkenmerk bleek te zijn de aanwezigheid van de scherpe contrasten op de einden van de middelste en grote vleugeldekveren bij de oude vogels. Vooral de zich scherp aftekenende smalle, helder witte eindzoom. Bij de jonge vogels zijn deze contrasten niet aanwezig, omdat de eindzoom grijsbruin is. De bruikbaarheid van dit kenmerk kon in het seizoen 1959-1960 helaas slechts enige keren in het veld worden getoetst.

Er kwamen evenwel enige gegevens beschikbaar van de heer STRAATSMA te Joure, die samen met de ervaren ganzenvanger VAN DE WAL het aantal jongen bepaalde van te Joure gevangen Brandganzen.

Alle gegevens zijn samengevat in tabel 1. De veldwaarnemingen werden meest gedaan met een kijker 40x, de waarnemingen van TIMMERMAN met 10 x 50.

Bij de Brandganzen, waargenomen in Lemsterland op 26-3, waren de omstandigheden voor de telling relatief gunstig, alhoewel de 2000 Brandganzen graasden tesamen met ongeveer 7000 Kolganzen en enkele honderden Grauwe Ganzen (*Anser anser*). Bij de dicht op een fouragerende Brandganzen konden 4 families worden onderscheiden: 3 families 2 ad. + 2 juv. en 1 familie 2 ad. + 3 juv.

Het percentage juveniele dieren zou volgens bovenstaande gegevens ongeveer 30 % geweest zijn.

Bij de waarneming van VOOUS en MÖRZER BRUIJNS op 21 januari 1960 te Sondel kon door omstandigheden niet worden geteld. Het percentage geeft de schatting; ook de waarneming van 1 maart 1960 van TIMMERMAN is een schatting.

De gegevens zijn te gering om daaruit met zekerheid conclusies te mogen afleiden. Toch zijn zij een aanwijzing, dat het percentage jonge vogels bij de in Nederland, bv. tenminste bij de in Friesland overwinterende Brandganzen in het seizoen 1959-1960 hoger is geweest dan dat in Groot-Brittannië.

De tellingen zullen in volgende seizoenen worden voortgezet, waarnemingen van andere ornithologen, die door omstandigheden betrouwbare tellingen kunnen verrichten, zijn dan welkom.

Summary: Age group ratio counts of barnacle geese in the field in the Netherlands.

Field counts of age group ratio's in the wintering grounds can give valuable information on the breeding succes of the preceding summer. At the request of the Wildfowl Trust, the R.I.V.O.N started age group field counts of barnacle geese as a detail of the counts of wintering barnacle geese already done for some years.

The difference adult and juvenile birds are given (cf. literature). The differences of the great and median wingcoverts, especially the clear white tips in the adult birds, seem to be the best field character to distinguish adult from juvenile birds.

During the season 59/60 only few age group counts could be made. The results are given in table I.

They give the impression that in 59/60 the percentage of juvenile birds in the Netherlands has been higher than in Great Britain.

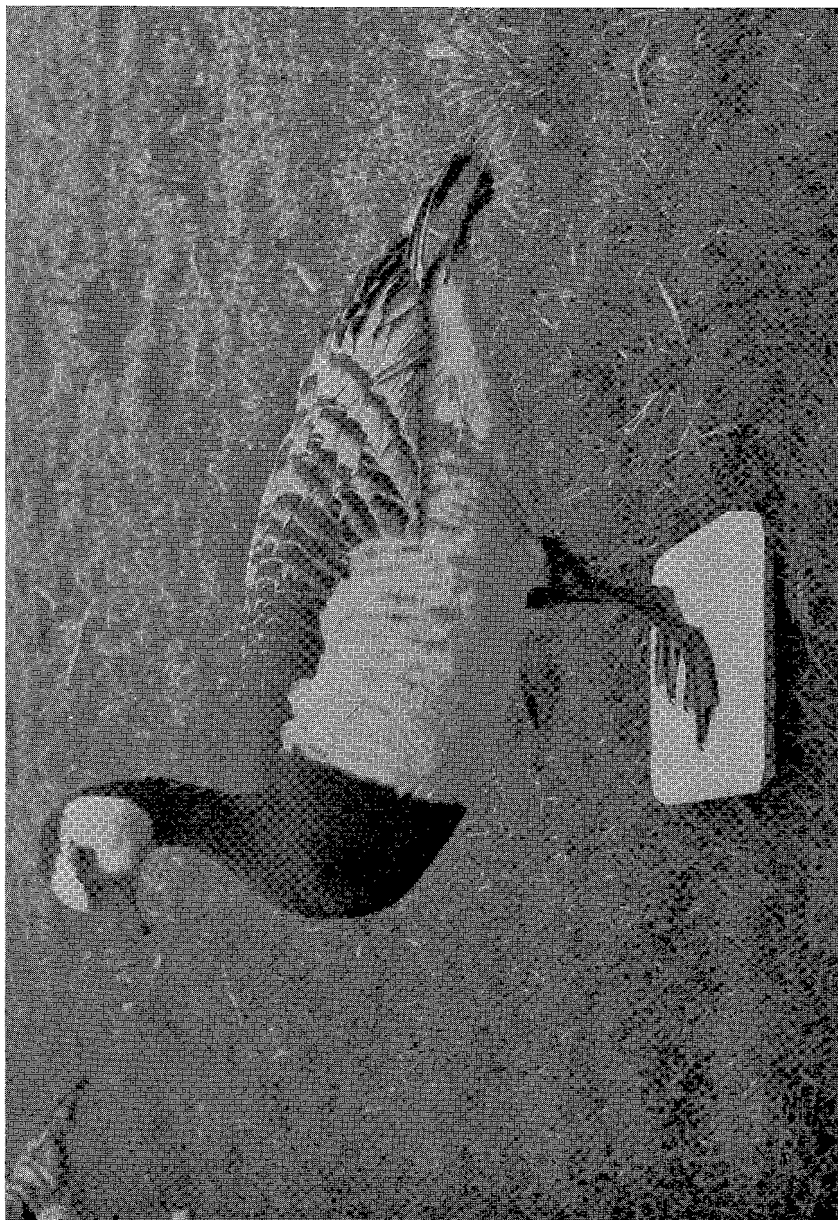

Fig. 1. Brandgans (*Branta leucopsis*), ad.

Foto-archief R.I.V.O.N.

Fig. 2. Brandgans (*Branta leucopsis*), juv.

Foto-archief R.I.V.O.N.

Literatuur:

- BOYD, H. (1952): Notes on Field counts of Age group ratios and broodsize. Fifth Ann. Rep. Wildfowl Trust. 1951—1952, pp. 14—19.
- (1953): White-fronted goose statistics 1952—1953. Sixth Ann. Rep. Wildfowl Trust, pp. 73—79.
- (1958): Recent research in brent geese. The Wildfowl Trust. Tenth Ann. Rep. 1957—1958, pp. 93—104.
- BURTON, P. J. K. (1957): Brent geese in Essex. The proportion of first winter birds in flocks of brent geese in Essex. The Wildfowl Trust. Tenth Ann. Rep. 1956—1957, pp. 175—179.
- (1958): Brent geese in Essex. 1957—1958. The Wildfowl Trust. Tenth Ann. Rep. 1957—1958, pp. 91—92.
- EYKMAN, C. e.a. (1937—1949): De Nederlandse Vogels. Wageningen.
- HARTERT, E. (1912—1938): Die Vögel der Paläarktischen Fauna. Band II, p. 1296.
- LEBRET, T. (1948): Waarnemingen over leeftijdsgroepen bij kolganzen (*Anser a. albifrons* (Scop.)). *Ardea* 36, pp. 198—200.
- (1956): Are group size counts of Wild geese an index of productivity? *Ardea* 44, pp. 284—288.
- OORT, E. D. VAN (1922): De Vogels van Nederland. Deel I, pp. 142—143.
- WITHERBY, H. F., e.a. (1952): Handbook of British Birds. III, pp. 207—210.

Ringverslag van het Vogeltrekstation

Nr. 44 (1957—1959)

(Bird Ringing in the Netherlands)

door

A. C. PERDECK en J. TAAPKEN

Inleiding

Deze publicatie is een voortzetting van de reeks „Resultaten van het ringonderzoek betreffende de vogeltrek, ingesteld door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden”, waarvan het laatste nummer verscheen in *Limosa* 32, p. 121. De titel is gewijzigd, omdat de Nederlandse ringcentrale thans deel uitmaakt van de Stichting Vogeltrekstation. Terwille van de continuïteit sluit de nummering aan bij de door het Rijksmuseum uitgebrachte verslagen.

In de opzet van het verslag zijn enkele wijzigingen aangebracht. Bij elke terugmelding zijn de geografische coördinaten van de vindplaats gevoegd. Welke niet zijn vermeld, vindt men in de lijst van coördinaten van ringplaatsen. Deze zijn namelijk in een aparte lijst opgenomen.

De sterke groei van het aantal terugmeldingen dwong ons gebruik te maken van een aantal afkortingen. De tekens, die de wijze van vinden weergeven, zijn gekozen in aansluiting op de voorstellen van RYDZEWSKI (*The Ring* nr. 22, p. 203). Een nadeel van het gebruik van deze tekens is dat een deel van de informatie verloren dreigt te gaan. Dit is ondervangen door bijkomstige bijzonderheden in sterk verkorte vorm achter de tekens te vermelden.

De volgorde, waarin de terugmeldingen zijn geplaatst, is in zoverre gewijzigd, dat alle terugmeldingen uit een bepaald land bij elkaar gevoegd zijn. Binnen het land is de volgorde naar datum van vinden aangehouden.

Ondanks de aanzienlijke ruimtebesparing, die deze maatregelen met zich meebrachten, konden toch niet alle terugmeldingen worden opgenomen. Evenals in de vorige verslagen zijn alle buiten Nederland gevonden vogels vermeld. Uit de terugmeldingen binnen Nederland is een sterke selectie gemaakt, die overigens vrij willekeurig is. Het aantal niet opgenomen terugmeldingen is tussen haakjes